

Francisco Ayala: V rajskej záhrade

Adriána Koželová, Filozofická fakulta PU, kozelova@unipo.sk

Vždy, keď nám na hodine náboženstva znovu rovnako hmlisto opisovali s ničím neporovnateľnú nádheru Raja na zemi, v mojej predstavivosti sa nevynáral ani ako príliš hustá a ponurá botanická záhrada, ani ako príliš presvetlený a otvorený parčík Retreta, ale predstavoval som si ho ako našu terasu. Mohol som si vôbec Raj predstavovať inak než našu ľúbeznu terasu, či skôr vyvýšený zasklený domček, ktorý len náš starý otec vo svojej stareckej zmätenosti, ako sme si mysleli, tvrdošijne nazýval pecou? Pecou preto, mysleli sme si, lebo aj keď svieti slnko, sadne si dnu rovnako naobliekaný ako ku kachliam v obývačke.

Naša terasa bola plná nádherných rastlín, papradia, hyacintov a všakových paliem od výmyslu sveta, o ktoré sa mama starala a často obdivovala. Hoci tam nebol obrovský strom Poznania, my sme pre zmenu mali trpasličí pomarančovník v guľatom kvetináči. Obdarúval nás síce trochu nechutnými, ale zato o nič menej obľúbenými plodmi.

„Detičky, tieto pomaranče sú len na okrasu, nie na jedenie.“ – hovorievala nám mama. „Pozrite, aké sú krásne a ako vykukujú spod tmavých listov!“ ...

Aj ryby v obrovskom okrúhlom akváriu boli hlúpe, tiež sme na nich mohli len pozerat'! Dokonca aj kanáriky s akoby slamenými krídelkami a s čiernymi očkami ako špendlíkové hlavičky boli skôr na obdiv, hlavne keď začali vyspevovať ako bláznivé, až z nich nakoniec mama dostala migrénu. „Mami, vieš prečo sa mi viac páčia vtáčiky nakreslené na paraváne? Lebo nespievajú.“ – vravel som jej znechutene... Na terase bol lakovaný paraván a na ňom mandarín a veľa vtáčikov. Lietali alebo sedeli na konároch zvláštnych stromov. „To áno, ale nehýbu sa.“ – odpovedala mi. „Vidíš? Vždy sú rovnaké.“ A zadívala sa na paraván.

Za paravánom ukryvala maliarske potreby, stojan, paletu, puzdro s farbami a štetce. Mama vedela krásne maľovať. Keď mala chuť, teda skoro každé ráno, pustila sa do maľovania a obdivuhodne prekresľovala nejaký kvetináč alebo kvety. Všetko prekresľovala obdivuhodne. Vidieť ju maľovať bol pre nás sviatok. Vchádzala v ľahkom župane z mašlí a čipiek. Chodila pomedzi rastliny, odstrihovala suché stonky, zvädnuté listy. Neskôr po raňajkách, vlastne ako sa to vezme, raňajky... Po káve a čokoláde, ktoré nám servírovali na terase, niekedy začala vyťahovať štetce, pripravila ďalšie veci, vybrala si miesto a my sme sa usadili každý po jej boku, aby sme ju videli maľovať. „Čo budeš maľovať mami?“ „Uvidíme.“ – odpovedala. Alebo neodpovedala vôbec. My sme na ňu vzrušene a nepokojne hľadeli, no po chvíli sme už boli znudení. Netrpezliví sme nemohli strpieť pomalé pohyby jej pokojnej ruky. „Šup šup hrať sa. Teraz sa choďte hrať na dvor. Deti, choďte sa hrať! Lebo ak nie, mama bude nervózna a prestane maľovať.“ Protesty boli márne. Museli sme odísť.

Jedného dňa, keď sme sa prehánali po dvore, našiel som hladkú vyleštenú drevenú tabličku a samozrejme som sa jej zmocnil. „Na čo by sa dala použiť?“ – pýtal som sa seba. Čo myslíš Kike, na čo by mohla byť?“ – pýtal som sa brata. Tablička bola nielen krásna, ale aj čarovná, lebo sme nevedeli, na čo slúži... Vtom som dostal nápad. „Mami, pozri čo som našiel! Na čo asi je? Taká rovná a hladká.“ Vyrušená a trochu rozpačitá, no hlavne vyrušená mama obracala drievko medzi prstami navlečenými v bielych rukavičkách. Chystala sa odísť, auto ju už čakalo pred bránou. Ja som pozoroval jej tvár ukrytú za závojom prichyteným ozdobnými špendlíkmi pod veľkým klobúkom. Nakoniec som sa odvážil: „Počuj, mami, nemohla by si mi tu niečo namaľovať? Niečo pre mňa. Na tabličku.“ „Uvidíme.“ To slovo som vypočul ako prísľub. Len čo sme začuli, že auto štartuje, vyšli sme s Kikom na terasu a zisťovali, čo by mama mohla namaľovať na krásnu tabličku, keď ju poprosíme.

Na druhý deň pri raňajkách som sa jej to spýtal ako prvé a podal som jej do rúk tabličku. Prezerala si ju pozornejšie, akoby ju nikdy predtým nevidela a ja som sa za ten čas bál, či ju neodmietne. „Však sa to bude dať?“ „No dobre, uvidíme, čo sa dá urobiť.“ „Ale... Dnes, mami. Ešte dnes, drahá mamička, teraz.“ Usmiala sa. „Uvidíme, myšiačik. A čo ti tu mám namaľovať? Odpoveď som mal pripravenú: „Vtáčika.“ „Vtáčika? Akého?“ „Toho!“ – zakričal som a vyskakoval som od radosti, aby som jej ukázal jedného z tých, čo prebývali na čínskom paraváne. Vrabca. „Aj ja si idem nájsť tabličku, aby si aj mne namaľovala nejakého vtáčika.“ – povedal napokon Kike.

Mama veľmi opatrne pripevnila kúsok dreva na stojan a natrela ho bielym náterom a vysvetlila mi, že náter je potrebný, aby sa potom nevysušil olej. Občas nám mama vysvetľovala podobné „technické“ podrobnosti. A dodala: „Samozrejme, že až do zajtra sa na biely náter nesmie maľovať...“

Ja neviem, koľkokrát za popoludnie som sa bol hore pozrieť na drevko s obavou, že ráno sa mame biely náter ešte nebude zdať dostatočne suchý. V ten deň to bola moja najväčšia starosť. A Kike sa zase po celom dome trápil hľadaním rovnakej alebo podobnej tabličky ako moja, aby aj jemu mama namaľovala vtáčika. Takú ako ja nenašiel. Musel sa uspokojiť s prázdnu škatuľou od havanských cigár. Odstránil vrchnák, opatrne vybral klinčeky a navlhčil ju, aby odlepil etiketu. Takto ubehol celý deň. Keď sme sa konečne znovu stretli pri raňajkách, ukázal mame tenkú doštičku s vôňou cédra. Povedala mu, čo som ja vopred vedel. Že drevo je príliš riedke a veľmi slabé, nech si nájde iné lepšie, lebo toto by pohltilo celú maľbu a zostali by z nej iba obrisy... Dopili sme kávu. Mama sa hneď usadila k paravánu a za sprievodu našich ostražitých pohľadov sa pustila do práce.

Bol som si istý, že mama bude vedieť veľmi pekne prekresliť toho nádherného vrabčeka, ktorý vyzeral akoby mal už-už podskočiť, ale aj tak som ju napäto pozoroval. Chcel som ju povzbudiť, odobriť každý nový ťah štetcom, no aj tak som to mohol urobiť s úprimným presvedčením až po viac než hodinovej práci. Potom už áno. Moje nadšenie nevypovedateľne narástlo, keď ukončila to, čo nazvala „škvrnou“. Nemohol som veriť vlastným očiам. Model z paravánu vyzeral v porovnaní s vtáčikom, ktorému vdychovala život na tabličke, nezáživne, tradične, chladno. Farby na paraváne boli žiarivé. Žiarivé, no chladné. Tie, ktoré štetcom nanášala na moju tabličku, boli teplé ako teličko maľovaného vtáčika. „Mami, to je zázrak! Je krajší ako model, oveľa krajší!“ Mal som chuť pobožkať jej ruku, ale neodvážil som sa prerušiť jej zázračnú prácu. „Páči sa ti?“ „Veľmi preveľmi, ale povedz mi jedno mami, keď sa maľba usuší, nestratí lesk?“ Bál som sa. Predchádzajúci deň som si všimol, že na začiatku bol základný biely náter žiarivý a postupne ako schol, bol čoraz matnejší. Upokojila ma: „Uvidíš, keď skončím, natrieme to glazúrou a bude sa navždy lesknúť.“

Cítil som sa plný šťastia! Naplnený šťastím. Ako by som to mohol vyjadriť? Absolútne a dokonale šťastný. Želal som si vidieť to dokončené. To obrovské šťastie ma gniavilo a pocity šťastia neťažia o nič menej ako pocity žiaľu. V tú noc som zrejme padol do postele ako kus dreva. Keď som sa ráno spamätal a bežal na terasu, mama a Kike tam už boli a raňajkovali. „Prečo si ma nezobudil?“ – vyčítal som Kikemu. Skôr než som si sadol k stolu, šiel som si pozrieť vtáčika.

„Čo ti je? Čo ti je, synček?“ – kričala na mňa vystrašená mama, keď sa ku mne blížila. Už neviem povedať, či som predtým niečo vykrikoval ja, ale potom som už nemohol hovoriť. Akoby som onemel. Mama sa pozrela na stojan a naskytol sa jej pohľad ako predtým mne. Škrabanec vyrytý klincom alebo rydlom zvrchu naprieč celou tabličkou cez telo vtáčika. „Bože, kto to mohol urobiť?“ – vykrikla zmeneným hlasom. Potom som začal nariekať: „Mami, mami, mami, mami.“ Nárek ma dusil. Prihovorila sa mi už utišeným, ale veľmi smutným tónom, ktorý ma zaskočil uprostred môjho utrpenia: „Pozri synček, to nič nie je, vidíš? To sa hneď opraví, ja to hneď opravím, uvidíš.“ „Ale už nikdy nebude ako predtým, mama, už nikdy nebude ako predtým.“ „Ale áno hlupáčik, áno. Bude ako predtým. Presne

taká istá.“ – presviedčala ma. Uvedomoval som si, že ma chcela len utešiť, ale aj tak to už nemôže byť ako predtým.

Ako to dopadlo? Zvláštne, že si v súvislosti s tabličkou viac nemôžem na nič spomenúť. Neviem, čo sa stalo potom, ani kde napokon skončila. Predpokladám, že som o ňu hneď stratil záujem. Ani moja mama už nemaľovala. Prišli ďalšie deti, dcéry a synovia, nové povinnosti. Odvtedy už nikdy nepocítila zanietenosť ani chuť pokračovať v tejto príjemnej záľube.

***

Francisco Ayala sa narodil v Granade v r. 1906. Zaujal významné miesto medzi španielskymi píšucimi autormi. Venoval sa najmä poviedkovej tvorbe a tomuto žánru zároveň venoval mnohé teoretické štúdie. Ústrednou témou jeho umeleckej tvorby je život človeka. Okrem románov a poviedok vydal dva autobiografické zväzky *Recuerdos y olvidos* (Spomienky a zabudnutia): 1. *Del Paraíso al destierro* (Z Raja do vyhnanstva) a 2. *Exilio* (Exil).

Literatúra:

PAREDES NÚÑEZ, J.: 5 narradores de posguerra. Granada: Universidad de Granada, 1987. ISBN: 84-338-0582-7.